

СЕКЦІЯ 2 ПРАВНИЧІ ДИСЦИПЛІНИ

Бойко Вероніка Максимівна,
здобувач вищої освіти 2-го курсу,
Навчально-наукового інституту № 2
Національної академії внутрішніх справ

Науковий керівник:
Шаповал Леся Іванівна,
доцент кафедри цивільно-правових
дисциплін
Національної академії внутрішніх справ,
кандидат юридичних наук, доцент

ПРО ПОЯВУ ШЛЮБУ ТА ФАКТИЧНИХ ШЛЮБНИХ ВІДНОСИН

Сьогодні невід’ємний вклад до розвитку та удосконалення правової бази України вносять українські правники стосовно розробки нормативно правових актів цивільного законодавства. Основною метою законотворців є юридичне вирішення актуальних проблем між партнерами по спільному проживанню. Згідно з Цивільним кодексом України, особи можуть брати шлюб чи проживати однією сім’єю незважаючи на відсутність статусу «подружжя». Одним з різновидів спільного проживання є фактичні шлюбні відносини. Передумовою їх виникнення став високий коефіцієнт офіційно незареєстрованих взаємин. Основним недоліком цього різновиду є недостатня захищеність суб’єктів на законодавчому рівні та ймовірність потрапити в зону ризику порушення майнових та немайнових прав. Зважаючи на недоліки цієї теми, з’являється необхідність у детальному вивченні правового врегулювання даного питання.

Появу шлюбних та фактичних шлюбних відносин прирівнюють до епохи правління могутньої Римської імперії. Стрімкий розвиток відносин у Стародавньому Римі пов’язують з розвитком суспільства та римської сім’ї. Тогочасні юристи ідеалізували шлюб та порівняли його до єднання божественного. Хоча в реаліях життя, шлюб зовсім не був святобожим. Між тим, становище жінки завжди залежало від батька, чоловіка, брата чи опікуна. Йдеться про повну правову нерівність, а в 21 столітті й як один з видів девіації в суспільстві [1].

Римському праву були притаманні два види шлюбних відносин. Першим видом став законний шлюб під назвою *matrimonium justum*, який являв собою наявність певного рівня правоздатності з повним дотриманням вимог закону за цивільним правом. Головною ознакою стало його укладання між корінними римлянами. Другим видом став незаконний шлюб під назвою *matrimonium non justum*. Такі відносини укладалися між вільними людьми, які не мали права на укладання римського законного шлюбу. Незаконні взаємини, інакше як *matrimonium non justum*, відрізнялися відсутністю влади чоловіка над жінкою. Укладання законного шлюбу між римлянами та вільновідпущениками категорично заборонялось [2, с. 287].

Початок 16 та кінець 18 століття відзначився в історії масовими змінами як на політичному фронті так і на фронті просвітництва. Така модифікація призвели до удосконалення правової бази багатьох країн. Більшість перейняла переконання, щодо захисту людської волі та людських емоцій, широкого розвитку особистості, відмову від рабства та деспотизму. Освічена інтелігенція обмежувалась правом на взяття громадянського шлюбу з чоловіком чи жінкою з однієї ланки суспільства та з однаковим обсягом правоздатності й дієздатності. Якщо ж пара не вважала за потрібне укласти законний шлюб, то одразу потрапляла під осуд суспільства, а в першу чергу під осуд своїх батьків. Розрізняли основи приватного та публічного права. Приватне право, в своїй компетенції, регулювало шлюбні та майнові відносини. Так на півночі Франції, майновими відносинами сім'ї у громадянському шлюбі, керував чоловік. На півдні, існувало поняття поділу майна між подружжям, окрім цього батьківська влада займала головну позицію в побудові сімейних стосунків. Жінка в таких взаєминах мала необмежений склад своїх прав. У середньовічній Англії та Німеччині сімейні відносини мали виключно патріархальний характер. Правовий статус жінки залежав напряду від правового статусу чоловіка. До прикладу, в законному шлюбі, дружина селянина мала більший обсяг прав ніж жінка феодала. Вона могла укласти правочини та займатись різним видом торгівлі. Дружина селянина мала право на вільне володіння та розпорядження своїм майном. В той час як дружина феодала мусила коритись слову свого чоловіка [3].

Поняття «фактичний шлюб» запозичене із закордонної термінології. На теренах України, уявлення про такі відносини з'явилося з прийняттям християнства. До хрещення Русі, існувало поняття про неформальний шлюб. З моменту прийняття християнства, шлюб укладався в два етапи, а саме заручини й вінчання під опікою церкви. Важливо зазначити, що народ Київської Русі був віруючим,

тому традиції та культура займали перше місце у повсякденному житті. Така форма укладання шлюбних відносин прирівнювалась до законного шлюбу. Однак можливість проживання фактичним шлюбом, як й в Римській Імперії, слугувала для тих осіб, які не мали право на узаконення відносин. До прикладу: співжиття господаря та його рабині. Але в таких фактичних відносинах була й позитивна сторона, після смерті господаря, рабиня та її діти ставали вільними [4].

Не слід плутати шлюб із поняттям фактичних шлюбних відносин. Шлюб, на відміну від фактичних шлюбних відносин, являє собою офіційне оформлення взаємин в органах державної влади. Так посилаючись на чинний закон України «Про державну реєстрацію актів цивільного стану» від 02.12.2010 року, маємо чітко встановлений етап реєстрації відносин та внесення інформації до актових записів цивільного стану. Так реєстрація проходить через складення актового запису цивільного стану, який являє собою документ з персональним відомостями про особу.

Отже Україна, як і багато інших країн, розрізняє шлюб від фактичних шлюбних відносин. Ось основні різниці між ними: 1) шлюбом є сімейний союз жінки та чоловіка, зареєстрований у органі державної реєстрації актів цивільного стану. Шлюб має правове значення і визнається державою. Для укладення шлюбу необхідно дотримуватися певних юридичних формальностей, таких як реєстрація відповідних документів, досягнення шлюбного віку тощо; 2) фактичні шлюбні відносини. Це відносини жінки та чоловіка, які проживають однією сім'єю та при цьому не є одруженими.

Отже, основна відмінність полягає в офіційному визнанні шлюбу державою та виконанні відповідних юридичних формальностей в шлюбі, у той час як фактичні шлюбні відносини можуть існувати без цих формальностей і без офіційного визнання державою.

Список використаних джерел:

1. Правові форми шлюбних відносин за Римським приватним правом <http://www.apdp.in.ua/v31>.
2. Підопригора О.А., Харитонов Є.О. Римське право: Підручник. К.: Юрінком Інтер. 2003. URL: <https://law.sspu.edu.ua/files/documents/books/library/29/pidoprigora.pdf>
3. Федущак-Паславська Г.Лі. Джерела та основні риси приватного права у Європі періоду середньовіччя. *Вісник Львівського національного університету ім. І. Франка*. 2011. № 54. С. 68–73.
4. Розвиток шлюбно-сімейних відносин часів Київської Русі <https://dpspace.nlu.edu.ua/bitstream/123456789/10060/1/Pokhodzilo.pdf>